

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

СТРЕЛЯ Михайло Іванович

УДК 341.174 (4)

**АВТОРСЬКЕ ПРАВО НА ЛІТЕРАТУРНІ Й ХУДОЖНІ ТВОРИ В
ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА УКРАЇНІ:
ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне
право; міжнародне приватне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент
ТКАЧУК Андрій Леонідович,
Міжнародний гуманітарний університет,
завідувач кафедри цивільного та господарського
права та процесу

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ХАРИТОНОВА Олена Іванівна,
Національний університет «Одеська юридична
академія», завідувач кафедри права інтелектуальної
власності та корпоративного права;

кандидат юридичних наук
СМІТЮХ Андрій Володимирович,
Одеський національний університет
ім. І.І. Мечникова, доцент кафедри адміністративного
та господарського права

Захист відбудеться 12 березня 2011 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий 9 лютого 2011 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

П.П. Музиченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах економічної глобалізації і посилення інтеграційних тенденцій у міждержавних відносинах об'єктивно зростає інтерес до досвіду Європейського Союзу (далі – ЄС) у сфері правової охорони інтелектуальної власності та, зокрема, авторського права на літературні й художні твори. Це обумовлено рядом факторів стратегічного і тактичного характеру. До перших слід віднести такі: ЄС являє собою одну з найбільш успішно функціонуючих міжнародних регіональних організацій, яка динамічно розвивається і поєднує 27 держав континенту; інтеграційна єдність, детермінована єдиними історичними, економічними, культурологічними, цивілізаційними зв'язками між європейськими народами, яка в умовах реальної інтеграції дала могутній імпульс для розвитку держав-членів ЄС та їхніх товариств, включаючи і сферу інтелектуальної власності; успішний розвиток інтелектуальної діяльності, що є важливим результатом кроскультурних комунікацій, виступає як рушійна сила суспільного прогресу і веде не тільки до виникнення мультикультурного простору, але й до істотного інноваційного розвитку, що лежить в основі переходу до нової стратегії економіки, яка базується на знаннях («економіка знань»). Маючи значну специфіку інституційного і політико-правового характеру, ЄС вирішує ряд найважливіших інтеграційно-державних завдань, одним із яких є функціонування і розвиток Загального ринку. Цей фактор відіграє домінуючу роль в успішній діяльності ЄС з ефективного правового регулювання у сфері інтелектуальної власності, що практично здійснюється шляхом гармонізації, у тому числі й авторського права на літературні й художні твори; перманентно зростаючий і динамічно функціонуючий ринок літературних творів і предметів мистецтва, що актуалізує питання його юридичного забезпечення з метою охорони авторських і суміжних прав.

До другої групи факторів слід віднести: надзвичайну важливість і корисність досвіду ЄС з правової охорони в профільній сфері як для правового розвитку і законодавства держав-членів ЄС і ЄС у цілому, так і третіх країн – держав, що не є членами ЄС. Такий досвід, зокрема, дуже важливий і для України у зв'язку з її європейськими устремліннями й взятим курсом на гармонізацію її національного законодавства із законодавством ЄС, у тому числі й у сфері охорони авторського права. Вивчення процесів правотворення і правозастосування, що відбуваються в ЄС, становить не тільки теоретичний інтерес, оскільки 14 червня 1994 р. між Україною і Європейським Співтовариством була укладена Угода про партнерство і співробітництво (набрала чинності 1 березня 1998 р.), відповідно до якої Україна до 2002 р. повинна була забезпечити рівень охорони об'єктів права інтелектуальної власності, що відповідає існуючому у Співтоваристві. Важливим фактором, що має оперативне значення у сфері гармонізації авторсько-правових відносин, є виникнення нових об'єктів творчої

діяльності, нових способів розповсюдження і використання об'єктів, що охороняються, а також нових технічних можливостей з охорони і контролю за розповсюдженням таких об'єктів.

Усе зазначене актуалізує науковий пошук у сфері авторського права в контексті компаративного дослідження основних правових категорій і законодавства про авторське право на літературні й художні твори держав-членів ЄС, самого ЄС і України на предмет відповідності національного законодавства до останніх встановлень авторського права ЄС.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до напрямів наукових досліджень Одеської національної юридичної академії на 2006 – 2010 рр. «Традиції і новації в сучасній українській державності і правовому житті» (державний реєстраційний номер 0106U004970). Тема дисертації безпосередньо відповідає плану наукових досліджень кафедри цивільного права Одеської національної юридичної академії в рамках теми: «Традиції приватного права України».

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є дослідження авторського права на літературні й художні твори в контексті порівняльно-правового аналізу історико-правових і доктринальних підходів до його визначення, нормативно-правової регламентації та гармонізаційних аспектів його захисту в Україні, державах-членах ЄС і в законодавстві самого ЄС.

Для досягнення мети автор дисертації поставив такі завдання:

дослідити процес формування і розвитку зарубіжної і вітчизняної доктрини інтелектуальної власності, у тому числі здійснити порівняльну характеристику концепцій авторського права на літературні й художні твори;

провести аналіз національного законодавства України і зарубіжних держав, у тому числі держав-членів ЄС, авторського права ЄС, пов'язаного з охороною прав на літературні й художні твори, розглянути основні шляхи його вдосконалення;

проаналізувати міжнародні угоди, пов'язані з охороною авторських і суміжних прав на літературні й художні твори і визначити ступінь їх відповідності національному законодавству України;

здійснити порівняльний аналіз авторського права ЄС на літературні й художні твори із законодавством України в частині правового регулювання й охорони авторських і суміжних прав;

визначити поняття інтелектуальної власності й авторського права на літературні й художні твори ;

охарактеризувати необхідні і достатні ознаки авторського права на літературні й художні твори для надання правової охорони;

визначити і проаналізувати причини та види порушень прав авторів літературних і художніх творів;

розглянути випадки законодавчого обмеження авторських прав на літературні й художні твори;

проаналізувати директивне регулювання авторських прав на літературні й художні твори в рамках ЄС;

розглянути гармонізаційні аспекти захисту авторського права на літературні й художні твори в законодавстві України на предмет їх відповідності до авторського права ЄС.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері охорони і захисту авторських прав на літературні й художні твори.

Предметом дослідження є авторське право на літературні й художні твори, його юридична природа, суб'єктно-об'єктний склад і зміст, а також його доктринальне забезпечення і нормативно-правова регламентація в законодавстві України, держав-членів ЄС і в авторському праві ЄС.

Методи дослідження. Обрана тема, поставлені цілі й завдання, специфіка об'єкта і предмета дисертаційного дослідження визначили методологічні основи дослідження, в якому домінуюче місце відведене компаративному підходу. Основою методології дисертаційного дослідження став комплексний і системний підхід до аналізу проблем цивільно-правової охорони і захисту авторських і суміжних прав на літературні й художні твори, що поєднує ряд методів. Зокрема, за допомогою системно-функціонального методу об'єкт дослідження був вивчений як єдине ціле, виявлені різноманітні типи зв'язків у ньому, що потім були об'єднані в теоретичних положеннях, виявлений і визначений алгоритмічний механізм взаємин суб'єктів авторського права і суміжних прав у зв'язку із забезпеченням цивільно-правової охорони і захисту літературних і художніх творів. Використання історичного методу дало можливість розглянути процеси формування і розвитку зарубіжної і вітчизняної доктрини інтелектуальної власності, у тому числі авторського права на літературні й художні твори, а також його нормативне забезпечення в історичній ретроспективі. За допомогою порівняльно-правового методу було досліджено багатосторонні міжнародні договірні акти, нормативно-правові акти України, інших зарубіжних держав, у тому числі держав-членів ЄС, а також акти комунітарного права ЄС профільного характеру як елементів глобальної нормативної системи інтелектуальної власності. На підставі методу прогнозування й імітаційного моделювання зроблені висновки щодо внутрішнього потенціалу і тенденцій розвитку цієї системи.

Теоретичною основою для висновків, зроблених у дисертації, стали праці вітчизняних і зарубіжних цивілістів: А.І. Абдулліна, Ч.Н. Азімова, Л. Бентлі, М.М. Богуславського, О.М. Боярчука, А.К. Вишнякова, І.І. Дахно, О.В. Дзери, А.С. Довгерта, В.А. Дозорцева, В.Я. Іонаса, О.С. Іюффе, І.О. Калятина, Ю.М. Капіци, В.І. Корецького, Б.А. Лемана, Д. Ліпчик, А. Люки, О.М. Пастухова, С.В. Петровського, О.А. Підопригори, О.О. Підопригори, М. Пітерса, Д.М. Притики, О.Д. Святоцького, А.П. Сергєєва, О.Ф. Скакун, А.В. Смитюха, С.В. Усольцевої, М. Фічера, Є.О. Харитонова, О.І. Харитоновой, І.Я. Хейфец, Б. Шерман, Г.Ф. Шершеневича, Р.Б. Шишки, О.О. Штефан, В.С. Щербини, Н.Е. Яркіної та ін.

Основні положення і висновки, подані в роботі, ґрунтуються на аналізі чинного законодавства України і держав-членів ЄС, авторського права ЄС на літературні й художні твори, а також на аналізі профільних міжнародно-правових актів, що регламентують право інтелектуальної власності, у тому числі й авторське право на літературні й художні твори.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що у вітчизняній юридичній науці вперше комплексно досліджується проблематика авторського права ЄС і України на літературні й художні твори з використанням компаративного підходу.

Наукова новизна отриманих результатів визначається такими основними положеннями:

уперше:

запропонована доктринальна позиція про існування синергетичного взаємозв'язку авторського права на літературні й художні твори ЄС і України, заснована на гармонізаційних аспектах визначення статусного і перспективного розвитку цього права, його суб'єктного й об'єктного складів, змісту, що функціонує на основі приватноправових нормативних алгоритмів, які діють у рамках європейської інтеграційної моделі;

апробовані теоретико-методологічні розробки, отримані в результаті проведеного дослідження в конкретному порівняльно-правовому дослідженні, а саме – у порівняльному вивченні історико-правових аспектів еволюції становлення права інтелектуальної власності, у тому числі й авторського права на літературні й художні твори в Україні та державах-членах ЄС; детально досліджені механізми і моделі нормативно-правового забезпечення авторського права на літературні й художні твори в Україні та державах-членах ЄС; визначені форми і методи гармонізації авторського права ЄС із законодавством України; виявлений ступінь такої гармонізації;

установлено, що в праві ЄС, завдяки методу директивного управління, до даного часу склалася система європейського авторського права, що: а) істотно відрізняється від принципів, які існували в національних системах права інтелектуальної власності, у тому числі й авторського права держав-членів ЄС; б) має особливий предмет правового регулювання; в) характеризує принципи комунітарного права ЄС у сфері авторського права як основні начала, що несуть у собі колективістські, а не індивідуальні підходи, звідси їхньою телеологічною домінантою виступають не вузьконаціональні, а загальні завдання всього Співтовариства із створення Загального ринку ЄС; г) швидко реагує на досягнення науково-технічного прогресу в профільній сфері з метою охорони і захисту суб'єктів і нових об'єктів авторського права; д) визначає перспективні напрями нормотворчої діяльності в даній сфері інститутів ЄС. Зазначена система становить собою, як і право ЄС у цілому, нове правове явище, оскільки перетворення, здійснювані в її рамках, мають перманентну динаміку і реалізуються як у рамках планомірної діяльності інституцій ЄС в ординарних умовах, так і спорадично у відповідь на виникаючі екстраординарні ситуації;

виявлена тенденція в європейському авторському праві, відповідно до якої спостерігається порушення традиційного принципу забезпечення паритету особистих інтересів творця охоронюваного об'єкта з інтересами суспільства і його трансформація за допомогою зсуву зазначеного паритету на користь комерційних користувачів. Це знайшло свій прояв у нормативній регламентації авторського права, що здійснюється інститутами ЄС, за допомогою: а) розробки і застосування конструкції етимологічного поділу відповідної правомочності творця охоронюваного об'єкта на дві складові – його існування і його здійснення; б) установлення нових істотних обмежень у реалізації прав творців результатів творчої діяльності (уведення вичерпання права на розповсюдження в межах території Співтовариства в цілому на відміну від правила, що раніше існувало, про вичерпання, що обмежувалося територією окремих держав; позбавлення автора права самостійно дозволяти супутникове мовлення і кабельну ретрансляцію елементів єдиної програми внаслідок закріплення обов'язкового колективного здійснення зазначеної правомочності);

виявлена тенденція, відповідно до якої в рамках системи європейського авторського права створена відмінна від традиційного континентального права інтелектуальної власності система захисту інтересів осіб, що фінансують створення охоронноздатних об'єктів, за допомогою: а) створення правового режиму «*sui generis*» щодо нетворчих баз даних; б) визнання як первісних суб'єктів виключного права на комп'ютерні програми інвесторів; в) виключення авторів і творців об'єктів суміжних прав з числа суб'єктів договорів про передачу права на кабельну ретрансляцію; г) обмеження свободи договору при передачі права на кабельну ретрансляцію за допомогою закріплення виключно колективного здійснення права на дозвіл використання елементів єдиної програми – для позбавлення творців відповідних результатів творчої діяльності можливості, у рамках використання своїх прав, перешкодити здійсненню таких угод;

зроблено висновок про те, що Україна не виконує плани-графіки наближення законодавства України у сфері авторських прав і суміжних прав стосовно профільних Директив Ради ЄС, унаслідок чого можна говорити про системне невиконання нею узятих на себе в цій сфері зобов'язань у рамках Угоди про партнерство і співробітництво і національної нормативної бази з гармонізації європейського авторського права;

вдосконалено:

положення про закріплення прав авторів літературних і художніх творів у авторському праві ЄС і законодавстві України, про визначення місця таких прав у загальній структурі цивільного права;

теоретичні питання охорони авторських і суміжних прав на літературні й художні твори, їхнього змісту, термінології, що вживається для характеристики цих понять;

положення про те, що основним завданням нормотворчої діяльності інститутів Співтовариств у сфері авторського права на літературні й художні

твори було забезпечення максимальної юридичної безпеки фінансових вкладень у створення й обіг на території ЄС результатів творчої діяльності і прирівняних до них об'єктів за допомогою розробки єдиних чи однакових (стандартних) механізмів їх охорони і використання;

положення про те, що в процесі гармонізації авторського права в рамках ЄС відбулася трансформація змісту базових інститутів національних законодавств держав-членів ЄС (визначення охоронюваних об'єктів, ознаки їх охоронноздатності та ін.), незважаючи на те, що зазначені процеси не були заявлені при визначенні телеологічних домінант гармонізації;

дістали подальшого розвитку:

проблематика трансформації основних інститутів і навіть принципів права літературної і художньої власності в державах-членах ЄС, що стало результатом імплементації комунітарних директивних розпоряджень, вироблених з метою формування конструкцій європейського авторського права, що є дуже важливим і для України, яка адаптує своє законодавство про авторське право до права ЄС;

положення про те, що розробка в рамках комунітарного права авторсько-правових конструкцій і правових механізмів, що регулюють відносини, пов'язані з новими можливостями поширення і використання інформації, детермінованої науково-технічним прогресом, була не тільки адекватною відповіддю на вимогу часу, але й виявилася найбільш оптимальною з позиції реалізації стратегічних інтересів інститутів Співтовариств;

положення про те, що комунітарна нормотворчість у сфері авторського права була сконцентрована на відносинах, що виникають стосовно: а) щодо нових результатів творчої діяльності (комп'ютерних програм, баз даних); б) нових способів розповсюдження і використання відповідних об'єктів (супутниковим мовленням і кабельною ретрансляцією; передачею за допомогою мереж); в) нових технічних можливостей з охорони і контролю за розповсюдженням зазначених об'єктів (технічні засоби охорони й ідентифікації);

проблематика «специфічності» предмета регулювання європейського авторського права: 1) обумовленого його доктринальним симбіозом «copyright» і «droit d'auteur» при істотному зближенні з концепцією «copyright», прийнятої в країнах common law (визнання інвестора первісним власником прав на використання комп'ютерних програм; поширення близького авторсько-правовому режиму права sui generis на нетворчі бази даних; виключення творців результатів творчої діяльності з числа суб'єктів договорів про передачу права на кабельну ретрансляцію за допомогою установа виключно колективного здійснення права на дозвіл використання елементів відповідної програми), і наявністю авторсько-правових конструкцій, характерних для концепції «droit d'auteur» (право слідування і право здавати в оренду (прокат), обов'язкове включення зазначених правомочностей у національні законодавства всіх держав-членів

ЄС; 2) що включає в себе відносини, які виникають стосовно: а) особливого суб'єктного складу авторсько-правових відносин; б) нового, що відрізняється від традиційного авторського права, переліку об'єктів; в) трансформованого і розширеного, порівняно з традиційним авторським правом, змісту; г) особливостей припинення відповідних правомочностей.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані положення і висновки дозволяють визначити підходи до вирішення цілого ряду теоретичних і практичних проблем правової охорони літературних і художніх творів в Україні, а також проблем, пов'язаних з гармонізацією авторського права України та авторським правом ЄС.

Сформульовані в дисертації положення і пропозиції можуть бути використані у:

науково-дослідницькій роботі – у процесі розробки доктринального забезпечення із закріплення, захисту й охорони інтелектуальної власності в Україні, у тому числі й авторського права на літературні й художні твори; доктринального і нормативного супроводу гармонізації законодавства України про авторське право до законодавства ЄС; при подальших наукових дослідженнях актуальних теоретико-методологічних і прагматичних проблем європейського авторського права, порівняльного правознавства, зокрема зверненні уваги на перспективні правові дослідження із застосуванням положень компаративістики, сінергетики, орієнтації на їх подальшу розробку;

правотворчості – у процесі вдосконалення законодавства України у сфері інтелектуальної власності, у тому числі й авторського права на літературні й художні твори; нормативного забезпечення і супроводу гармонізації законодавства України про авторське право до законодавства ЄС;

навчальному процесі – при проведенні занять з навчальних дисциплін «Цивільне право України», «Право інтелектуальної власності», «Міжнародне приватне право» і при підготовці підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій для студентів юридичних вузів.

Апробація результатів дослідження. Дисертацію виконано й обговорено на кафедрі цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія». Положення, висновки та пропозиції, що містяться в дисертації, доповідалися на: 8-й звітній науковій конференції професорско-викладацького і аспірантського складу ОНЮА (22-23 квітня 2005р., м. Одеса), 9-й звітній науковій конференції професорско-викладацького і аспірантського складу ОНЮА (26 квітня 2006р., м. Одеса), Міжнародній науковій конференції, присвяченій пам'яті професора О.В. Сурілова «Питання удосконалення методології сучасної юриспруденції» (28-29 березня 2008р., м. Одеса), науковій конференції «Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики» (2 квітня 2008р., м. Маріуполь), III Міжнародній

цивілістичній науковій конференції студентів та аспірантів Одеської національної юридичної академії (4-5 квітня 2008р., м. Одеса).

Публікації. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження викладені в 4 статтях, що опубліковані в наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено ВАК України та 3 тезах доповідей на наукових конференціях.

Структура дисертації. Структура дисертації визначена цілями і завданнями дослідження. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків і списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації складає 224 сторінки. Список джерел складає 218 найменування і займає 21 сторінку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність і ступінь наукової розробленості проблем нормативно-правової регламентації авторського права на літературні й художні твори в ЄС та Україні, визначаються зв'язок дослідження з науковими планами та програмами, мета і завдання, об'єкт і предмет, методична та емпірична база, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, апробація результатів дисертації, а також наводяться дані про структуру дисертації та публікації.

Розділ I. «Історико-правові та доктринальні підходи до визначення авторського права на літературні й художні твори» складається з трьох підрозділів, у яких розкрито історичні та правові аспекти становлення авторського права на літературні й художні твори, проаналізовані доктринальні підходи до його визначення та його міжнародно-правове регулювання.

У *підрозділі 1.1. «Історичні і правові аспекти становлення авторського права на літературні й художні твори»* розглядається ретроспектива становлення авторського права, яке посідає найважливіше місце в системі майнових і немайнових відносин, що регулюються цивільним законодавством. Зазначається, що у його гносеологічній основі лежить розумова діяльність людини, що одержує своє зовнішнє вираження в здійсненні дій із створення нематеріального продукту. Телеологічною домінантою такого продукту є його широке використання як в особистих, так і в суспільних цілях.

У підрозділі відзначається, що авторське право, разом з іншими природними і невід'ємними правами людини, пройшло довгий шлях становлення, ретроспективний аналіз якого допомагає краще зрозуміти аксіологічні характеристики і суб'єктно-об'єктний склад цієї підгалузі цивільного права і перспективи його подальшого і поступового розвитку. Процес становлення авторського права є досить складним і багатограним, залежно від різних доктринальних підходів і характеристик у ньому можна виділити і простежити найрізноманітніші тенденції і нормативно-правові

аспекти, але історію авторського права треба розглядати, як неухильний процес: а) його експансії, розширення авторських правомочностей; б) що має визначальну роль у становленні концепції авторства; в) що має вплив на культурні парадигми і коло часу.

Дослідження ретроспективи розвитку авторського права від його першого законодавчого закріплення у статуті Королеви Анни в 1710 р., в якості привілею, що захищав авторів книг, мап і креслень («copyright» – право на копію), до визнання як права власності в першій половині XIX ст. дали змогу дослідити встановлення права автора на відтворення, театральні постановки і публічні вистави, дійти висновку про те, що таке право встановлювалося на обмежений період часу та при виконанні формальностей і дотриманні умов, необхідних для його використання і здійснення. Аналіз розвитку авторського права у наступні часи показав, що у XX ст. воно одержало загальне визнання як одне з природних і особистих прав людини, що призвело до інтернаціоналізації його захисту.

Розгляд процесів становлення авторського права на території Російської імперії показав, що вони відрізняються значною своєрідністю порівняно з історією авторського права західноєвропейських країн і США. Перші закони, що регулюють авторські відносини, були прийняті в Росії лише в другій чверті XIX ст. Така поява авторського права пояснювалася об'єктивними причинами, пов'язаними з особливостями суспільно-політичного устрою Росії і своєрідністю її історичного розвитку. Внаслідок історичних причин видавнича справа в Росії, аж до кінця XVIII ст., була державною монополією.

Першим радянським законом у даній сфері був Декрет ЦВК РРФСР від 29 грудня 1917 р. «Про державне видавництво», в якому Народній комісії з освіти було запропоновано негайно розпочати широку видавничу діяльність і, з огляду на книжковий голод у країні, видати в першу чергу дешеві видання російських класиків. Декрет надав комісії право оголосити державну монополію строком не більше, ніж на 5 років на твори, що підлягають виданню. При цьому пояснювалося, що ці твори переходять у такий спосіб «зі сфери приватної власності до сфери суспільної».

Наступний етап розвитку російського авторського права в радянський період пов'язаний з дією Основ авторського права 1925 і 1928 рр., а також прийнятим для їх розвитку Законом РРФСР «Про авторське право» від 8 жовтня 1928 р.

У 1973 р., коли СРСР став учасником Всесвітньої (Женевської) конвенції про авторське право 1952 р., у радянському законодавстві було вперше закріплене право автора на переклад твору, до 25 років збільшився строк дії авторського права після смерті автора, розширене коло суб'єктів авторського права та і.н. З урахуванням того, що дане питання вважалося вже в принципі вирішеним, був розроблений розділ «Авторське право» Основ цивільного законодавства Союзу РСР і республік, прийнятих Верховною Радою СРСР 31 травня 1991 р.

Із затвердженням України як незалежної держави почалися не тільки нормативно-правові, але й організаційно-структурні модифікації державного управління у сфері авторського права. Так, Постановою Кабінету Міністрів № 154 від 25 березня 1992 р. було створено Державне агентство України з авторських і суміжних прав при Кабінеті Міністрів України (ДААСП України) як орган державного управління, що впроваджував у життя політику України у профільній сфері. У цей період 23 грудня 1993 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про авторське право і суміжні права», що пройшов експертизу фахівців, одержав позитивну оцінку європейських експертів і Всесвітньої організації інтелектуальної власності. Найважливішим етапом у становленні національного авторського права стала його конституціоналізація, тобто закріплення основних норм авторського права в Конституції України 1996 р.

Підрозділ 1.2. «Доктринальні підходи до визначення авторського права на літературні й художні твори» присвячено ґрунтовному аналізу наукових позицій до визначення авторського права на літературні й художні твори. Такий аналіз, насамперед, базується на етимологічному розумінні терміна «авторське право», що в широкому, об'єктивному аспекті охоплює всю сукупність прав, що належать до даної сфери; у вузькому, суб'єктивному, аспекті – воно позначає ті можливості, які автор має стосовно твору, що має достатню оригінальність або індивідуальність і який підпадає під дію захисту, наданого авторським правом.

У дисертації розглядається номінативне позначення авторського права та зазначається, що у державах з англо-американськими юридичними традиціями («common law») авторське право позначається терміном «copyright», що стосується використання роботи у функціональному, комерційному аспекті шляхом її відтворення. У державах континентальної європейської юридичної традиції (романо-германської), де явно переважає статутарно-суб'єктивна, особистісна концепція авторського права, появився вираз «droit d'auteur» (право автора), що належить до суб'єкта права, а саме до творця твору і до визнаних за ним юридичних прерогатив у цілому. Ці прерогативи, з одного боку, носять особистий і немайновий характер і строк їхньої дії в принципі необмежений (особисті немайнові права), а з іншого – мають майновий характер, і в цьому разі строк їхньої дії є обмеженим (майнові права). У державах з латинською юридичною традицією, крім терміна «droit d'auteur», використовуються також вирази «літературна» і «художня власність» – «propriete litteraire et artistique» і «propriete intellectuelle». Виходячи з цього, дисертант вважає, що доктрина авторського права, у своєму загальному вигляді: а) має досить суперечливий характер, що суттєво ускладнює визначення його юридичної природи; б) це, враховуючи висновки часто діаметрально протилежного характеру, істотно збагачувало саму проблематику авторського права, що значною мірою сприяло її розвитку.

Copyright, що діє в державах common law – Великій Британії, країнах Співдружності Націй, США та ін., – орієнтований з урахуванням комерційної перспективи на регулювання використання творів. Звідси, порівняно з континентальною концепцією, copyright має більш широкий підхід по трьох критеріях щодо: 1) особистих прав, що визнаються, легалізуються і легітимізуються; 2) об'єкта захисту, що інтерпретується в широкому його розумінні, бо містить не тільки твори, які традиційно визначаються як літературні, наукові, театральні, музичні твори, твори мистецтва чи аудіовізуальні твори, які відрізняються оригінальністю чи відображають особистість їхнього автора, але застосовуються також до звукових записів чи фонограм, радіопередач, включаючи телебачення, і програм, розповсюджуваних по кабелю, а також типографського оформлення видань, що публікуються; 3) осіб, віднесених до категорії первісних правовласників. В юридичній концепції римського права (континентальна концепція), що одержала свій розвиток у країнах континентальної Європи, основне значення має індивідуальний характер захисту авторського права, що є його особистим і невід'ємним правом, який дозволяє авторові-фізичній особі контролювати використання продукту його інтелектуальної праці. Континентальна концепція, завдяки її позитивному потенціалу, була сприйнята іберо-американськими державами, а також рядом країн Африки і Східної Європи.

У підрозділі 1.3. *«Міжнародно-правове регулювання авторського права на літературні й художні твори»* здійснюється системний аналіз міжнародних правових актів, що охороняють авторське право на літературні й художні твори. Зазначається, що зростання ролі і значення міжнародно-правової складової в регулюванні авторського права на літературні й художні твори обумовлено, насамперед, тим, що такі твори, які є результатом творчої діяльності, служать усім. Крім того, це разом з повсюдним їх використанням веде до того, що охорона авторського права в межах території країни їх походження виявляється недостатньою – звідси об'єктивується необхідність того, щоб права авторів користалися відповідним визнанням і здійснювалися на будь-якій території, тобто скрізь, де можуть використовуватися їхні твори.

У підрозділі відзначається, що в історичній ретроспективі міжнародна охорона авторського права спочатку забезпечувалася за допомогою двосторонніх угод про взаємність, укладених у більшості випадків між європейськими державами, але такі угоди мали обмежену територіальну й об'єктно-суб'єктну сферу дії, були позбавлені уніфікованого характеру. Зазначені недоліки зробили істотне стимулювання в діяльності субрегіональних і регіональних груп держав з кодифікації міжнародного приватного права у сфері авторського права, що фактично виявилася однією з перших у числі тих сфер, де вдалося в багатосторонньому договорі – Бернській конвенції про охорону літературних і художніх творів (Берн, 9 вересня 1886 р.), дійти згоди між європейськими країнами. Напередодні прийняття Всесвітньої конвенції про авторське право в 1952 р.,

нараховувалося близько ста двосторонніх договорів, що регламентували міждержавні відносини у сфері авторського права. У даний час залишилося порівняно мало держав, що не приєдналися до жодної з двох згаданих конвенцій. Отже, незважаючи на існуючі особливості, можна говорити про створення у сфері міжнародно-правового регулювання охорони авторського права універсального рівня співробітництва держав-членів світового співтовариства.

Розділ 2. «Нормативно-правова регламентація авторського права на літературні й художні твори в Україні, державах-членах ЄС і в законодавстві ЄС» містить три підрозділи, в яких розглядаються визначення авторського права, його джерела, об'єктно-суб'єктна та змістовна характеристики та регламентація такого права в ЄС.

У *підрозділі 2.1. «Дефінітивне визначення авторського права на літературні й художні твори та його джерела»* констатується, що аналіз об'єктного складу інтелектуальної власності, елементом якої виступає авторське право, показує його актуальність і значимість для стабільного функціонування держави і суспільства, захисту прав і свобод людини і громадянина. Посилення європейської інтеграційної складової України, що лежить в основі її зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної програм, істотно актуалізує важливість авторського права. Адже його різні аспекти отримують дедалі більше визнання і застосування не тільки в конкретних ситуаціях суспільного життя і суспільній свідомості громадян України, але також у легалізації його державою. Це виявляється в адекватному нормативно-правовому регулюванні суспільних відносин профільного характеру. Така діяльність знаходить свій практичний прояв у підвищенні ролі авторського права і посіданні ним дедалі більш значимого місця в системі національного законодавства. Надаючи перевагу симбіотичній характеристиці, дисертант визначає інтелектуальну власність як сукупність виключних прав особистого і майнового характеру на результати інтелектуальної (включаючи творчу) діяльності, а також на деякі інші прирівняні до них об'єкти, конкретний перелік яких установлюється законодавством відповідної країни з урахуванням прийнятих нею міжнародних зобов'язань.

Дисертант визначає поняття авторського права в широкому розумінні: воно становить собою сукупність норм цивільного й інших галузей права, що регулюють відносини, які виникають у зв'язку зі створенням і використанням творів науки, літератури і мистецтва. Важливе практичне значення має визначення авторського права стосовно конкретних осіб. Його слід розуміти як сукупність належних авторові (фізичній особі) майнових і особистих (немайнових) прав щодо створеного ним творчою працею твору науки, літератури і мистецтва, який має новизну й оригінальність. Тобто йдеться про його авторські права, які складаються з ряду особистих (немайнових) і майнових правомочностей. Так, до особистих (немайнових) прав автора належать: право вимагати визнання свого авторства шляхом

визначення належним чином імені автора на творі та його екземплярах і при будь-якому публічному використанні твору, якщо це практично можливо; забороняти під час публічного використання твору згадувати своє ім'я, якщо він, як автор твору, бажає залишитися анонімом; вибирати псевдонім, вказувати і вимагати указання псевдоніма замість справжнього імені автора на творі та його екземплярах та під час будь-якого його публічного використання; вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому зазіханню на твір, що може зашкодити честі й репутації автора; право на оприлюднення твору.

Підрозділ 2.2. «Об'єктно-суб'єктна і змістовна характеристика авторського права на літературні й художні твори» присвячено аналізу специфіки об'єктної, суб'єктної та змістовної характеристики авторського права на літературні й художні твори, яка прямо залежить від правооб'єктності зазначених творів, правовий режим яких, залежно від підходів національного законодавця, може носити як відкритий, незамкнутий характер, так і закритий, вичерпний, який не підлягає розширювальному тлумаченню. Зазначається, що авторське право поширюється на твори науки, літератури і мистецтва, що є результатом творчої діяльності людини, незалежно від їх жанру, достоїнства, обсягу, мети, а також способу і форми їх втілення. Звертається увага на те, що законодавець Російської Федерації до об'єктів авторського права у найзагальнішому вигляді відносить твори науки, літератури і мистецтва (ст. 1225 ЦК РФ). В Україні об'єкти авторського права належать до числа об'єктів інтелектуальної власності, їх список наведений безпосередньо в законодавчих актах, що регулюють захист авторського права (ст. 7 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р.).

У дисертації зазначається, що інститути ЄС щодо об'єктів авторського права визнавали необхідність їх охорони, особливо таких економічно значимих конструкцій авторського права, як строк охорони авторських і суміжних прав. Разом з тим, нормотворчість ЄС у сфері авторського права була сконцентрована на відносинах, що виникали щодо нових результатів творчої діяльності (комп'ютерних програм, баз даних, передач), у зв'язку з новими способами розповсюдження і використання відповідних об'єктів (супутниковим мовленням і кабельною ретрансляцією; передачею за допомогою мереж) і в зв'язку з новими технічними можливостями з охорони і контролю за розповсюдженням зазначених об'єктів (технічні засоби охорони й ідентифікації).

У **підрозділі 2.3. «Регламентация авторського права на літературні й художні твори в Європейському Союзі»** розкривається специфіка такого нормативного регулювання. У дисертації зазначається, що в її основі лежать наступні концептуальні положення: а) систематичний аналіз установчих договорів про ЄС дає підстави говорити про нього, виходячи з класичного і традиційного уявлення як про міжнародну організацію; б) правова система

ЄС ґрунтується на балансі національного і наднаціонального компонентів, що впливають на обсяг правосуб'єктності ЄС і його держав-членів; в) незважаючи на наявність і постійну присутність у відносинах між ЄС і його державами-членами дихотомії між національним і наднаціональним, дедалі більшого прискорення і сили набирає дихотомія між розширенням ЄС і поглибленням співробітництва між його державами-членами, а також співробітництво ЄС і третіми державами у різних сферах співробітництва.

Відмічається, що в рамках ЄС у процесі його функціонування раніше приймалися акти, предметом нормативного регулювання яких виступало авторське право, але тільки починаючи з Амстердамського договору 1997 р., авторське право входить до складу наднаціональних повноважень, що належать Співтовариству. Таким чином можна говорити про створення системи європейського права інтелектуальної власності, заснованої на відмінних від принципів інтелектуальної власності, що існували в національних системах права. Ця система: визначає перспективні напрями нормотворчої діяльності інститутів ЄС у даній сфері, маючи особливий предмет регулювання; носить інноваційний характер, бо є, як і право ЄС у цілому, новим правовим явищем; процеси, що відбуваються в її рамках, дуже динамічні, вони реалізуються відповідно до чітко позначеної телеологічної домінанти, бо: а) ЄС є однією з найбільш успішно функціонуючих міжнародних регіональних організацій, які динамічно розвиваються; б) у рамках ЄС однією з правових сфер, де досить ефективно відбуваються процеси уніфікації і гармонізації, є сфера інтелектуальної власності й, насамперед, – авторського права; в) основними правовими інструментами, передбаченими Римським договором про заснування ЄС 1957 р. і Договором про Європейський Союз 1992 р. і спрямованими на зближення законодавств держав-членів ЄС, є регламенти і директиви, прийняті існуючими інститутами ЄС.

У Розділі 3. «Гармонізаційні аспекти захисту авторського права на літературні й художні твори в законодавстві України та ЄС: порівняльно-правовий аналіз» здійснюється компаративне дослідження захисту авторського права на літературні й художні твори України та ЄС в контексті їх гармонізації. Вказується, що правове регулювання процесу гармонізації законодавства України до законодавства ЄС у сфері авторського права почалося з їх адаптації, що була передбачена в Угоді про партнерство і співробітництво між Україною і Європейським Співтовариством та їхніми державами-членами (1994 р.), тому у даний момент в Україні створена солідна нормативна база для реалізації процесу зазначеної гармонізації. На Копенгагенському саміті Україна – ЄС 2002 р. Україна оголосила свій намір розробити План-графік адаптації законодавства України до законодавства ЄС у пріоритетних сферах, в основі якого лежить двоєдина телеологічна домінанта: з одного боку, це визначення погодженої з ЄС послідовності здійснення адаптації в зазначених сферах; з іншого – додання процесу чітких часових рамок.

Проведений дисертантом систематичний аналіз планів-графіків наближення законодавства України у сфері авторських і суміжних прав до профільних Директив Ради ЄС по: а) цілях адаптації; б) положеннях законодавства ЄС, що підлягають імплементації в національне законодавство України; і в) заходах, вжитих Україною щодо імплементації зазначених положень, дав можливість дійти висновку про те, що Україною вони практично не виконуються.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** дисертаційного дослідження визначено його найважливіші результати, зокрема:

1. Авторське право є природним і невід’ємним правом людини, що пройшло довгий історичний шлях становлення від експансії розширення авторських правомочностей до становлення концепції авторства і надання безпосереднього і безпрецедентного впливу на культурні парадигми розвитку цивілізації від одиничних норм до підгалузі цивільного права.

2. В історичній ретроспективі об’єктивізація виникнення авторського права пов’язана з періодом, коли можливість використання твору перестала залежати від особистості його автора, що потребувало врегулювання авторського права на відтворення.

3. Виникнення в європейських державах концепцій авторського права «copyright» (права копіювання) і «droit d’auteur» (права автора), що відрізняються різними підходами до його визначення, розуміння його змісту, суб’єктного складу й охорони авторського права, обумовлено належністю зазначених держав до різних правових сімей – романо-германської правової сім’ї та сім’ї загального права. Незважаючи на наявні в доктрині авторського права суперечності, позиції зазначених доктрин поступово синергізуються і зближуються, причиною і прискорювачем цих процесів виступають економічна глобалізація і міжнародно-правова регламентація авторського права.

4. Зростання ролі і значення міжнародно-правової складової в регулюванні авторського права на літературні й художні твори обумовлено рядом факторів, серед яких необхідно виділити такі: а) твори, створені в результаті творчої діяльності, служать усьому людству; б) недостатній рівень охорони авторського права в межах території країни їх походження в умовах трансграничного розповсюдження літературних і художніх творів; в) необхідність подолання територіального принципу визнання й охорони авторського права з метою найбільш ефективної їх організації; г) економічна глобалізація, що об’єктивує міждержавне співробітництво у сфері інтелектуальної власності, у т.ч. і авторського права, особливо в тому, що стосується держав-експортерів творів.

5. Найважливішим етапом у становленні національного авторського права України стала його конституціоналізація, тобто закріплення основних норм авторського права в Конституції України 1996 р.

6. В основі концептуального обґрунтування нормативної регламентації авторського права в більшості держав лежить дихотомія «пропріетарний підхід» – «теорія виключних прав», перевагу в якій одержала теорія виключних прав. Чинне законодавство України у сфері авторського права в основному продовжує виходити з пропріетарного підходу.

7. В основі архітекτονіки авторського права лежать групи особистих (немайнових) і майнових правомочностей: до першої з них належать – право вимоги визнання свого авторства; право заборони на згадування свого імені; право на вибір псевдоніма; право вимоги збереження цілісності твору; право на його оприлюднення; до іншої – виключні права автора на використання твору в будь-якій формі й у будь-який спосіб з правом одержання винагороди за таке використання.

8. Визначення об'єктно-суб'єктного складу авторського права на літературні й художні твори прямо залежить від правооб'єктності зазначених творів, правовий режим яких, залежно від підходів національного законодавця, може носити як відкритий, незамкнутий характер, так і закритий, вичерпний, який не підлягає розширювальному тлумаченню.

9. Регламентація авторського права на літературні й художні твори в ЄС є яскравим проявом симбіозу європейської інтеграційної і національних правових систем держав-членів ЄС, незважаючи на наявні в останніх концептуальні розбіжності щодо правової природи і змістовної характеристики авторського права.

10. В основі концептуального обґрунтування регламентації такого права на рівні ЄС лежить баланс національного і наднаціонального правового регулювання, що відбувається в системі координат «ЄС – держави» і виявляється в зіставленні ролі держав-членів і європейських інтеграційних інституцій: а) в інтеграційній правотворчості й легітимації європейських актів; б) в їх судовій інтерпретації; в) у їх імплементації в національне законодавство держав-членів.

11. Здійснення процесів уніфікації і гармонізації у сфері авторських і суміжних прав на рівні ЄС за допомогою директивної регламентації у сфері комунітарного права привело до створення європейського (інтеграційного) законодавства про авторські й суміжних прав (європейського авторського права). Використовуючи директивне регулювання у сфері охорони авторського права, інституції ЄС досягли великих успіхів у цій дуже важливій сфері правових відносин, що інтенсивно розвивається в результаті науково-технічної революції, яка відбувається у сфері новітніх розробок з технологічного забезпечення поширення інформації.

12. Проблематика основних способів європейської правової інтеграції детермінована не тільки посиленням інтеграційних процесів у Європі й точно позначеним вибором України щодо входження в ЄС, визначенням

його як стратегічної мети зовнішньої політики нашої держави, але й досить недосконалим термінологічним апаратом, що лежить в основі нормативно-правового забезпечення європейської інтеграції, а також низьким рівнем його дефінітивного наповнення і розмежування.

13. Систематичний аналіз планів-графіків наближення законодавства України у сфері авторського права і суміжних прав до профільних Директив Ради ЄС, дає можливість дійти висновку про те, що нашою державою зазначені плани-графіки практично не виконуються, унаслідок чого можна говорити про системне невиконання Україною узятих на себе в цій сфері зобов'язань у рамках Угоди про партнерство і співробітництво і національної нормативної бази з гармонізації європейського авторського права.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Стреля М.І. Модифікація правової регламентації авторського права /М.І. Стреля //Актуальні проблеми держави та права: зб. наук. праць. – Одеса: Юридична література. – 2005. – Вип. 25. – С. 586-594.

2. Стреля М.І. Авторське право: до питання про історико-правові аспекти становлення /М.І. Стреля //Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Право»: Збірник наукових праць. – Київ, – 2007. – Вип. 3 (1). 2008. –С.131-137.

3. Стреля М.І. Генезіс авторського права /М.І. Стреля //Актуальні проблеми держави та права: зб. наук. праць. – Одеса: Юридична література. – 2008. – Вип. 38. – С. 82-87.

4. Стреля М.І. Роль интеллектуальной собственности в развитии экономической системы Украины /М.І. Стреля //Держава і право: зб. наук. праць.: Юридичні і політичні науки. – Київ: Ін-т держави і права ім. Корещького НАН України, – 2008. – Вип. 39. – С. 414-422.

5. Стреля М.І. Авторське право: об'єктивно-суб'єктивна характеристика /М.І. Стреля //8-ма (60) звітна наукова конференція професорсько-викладацького і аспірантського складу ОНЮА – Одеса: Фенікс, 2005. – С. 26.

6. Стреля М.І. Історико-правові аспекти становлення авторського права /М.І. Стреля //Правове життя сучасної України: Тези доповідей 10-ї ювілейної звітної наукової конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу //Одеська націон. юрид. акад. – Одеса.: Фенікс, 2007. – С. 307-309.

7. Стреля М.І. Захист авторського права в міжнародному та національному праві України: актуальні питання визначення та співвідношення /М.І. Стреля //Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики : Матеріали І регіональної конференції студентів та аспірантів. – Маріуполь: МДГУ– 2008. – С. 73-74.

АНОТАЦІЯ

***Стреля М.І.* Авторське право на літературні й художні твори в Європейському Союзі та Україні: порівняльно-правове дослідження. – Рукопис.**

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2011.

Дисертація присвячена компаративному дослідженню регламентації авторського права на літературні й художні твори в Європейському Союзі та Україні. В роботі аналізуються історичні та нормативні аспекти становлення і розвитку авторського права на літературні й художні твори, міжнародні, європейські та національні доктринальні підходи до його визначення і регламентації.

Визначено дефініцію авторського права на літературні й художні твори, його джерела, специфіку нормативного забезпечення, об'єктно-суб'єктну і змістовну складові в Європейському Союзі, його державах-членах та в Україні.

Особливу увагу звернуто на гармонізаційні аспекти захисту авторського права на літературні й художні твори в законодавстві України та Європейському Союзі.

Ключові слова: інтелектуальна власність, авторське право, авторське право на літературні й художні твори, авторське право Європейського Союзу, захист авторського права, наближення законодавства України до права Європейського Союзу.

АННОТАЦИЯ

***Стреля М.И.* Авторское право на литературные и художественные произведения в Европейском Союзе и Украине: сравнительно-правовое исследование. – Рукопись.**

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2011.

Диссертация посвящена компаративному исследованию регламентации и защиты авторского права на литературные и художественные произведения в Европейском Союзе и Украине. В работе анализируются исторические и нормативные аспекты становления и развития авторского права на литературные и художественные произведения, европейские и национальные доктринальные подходы к его определению и регламентации. Исследуются международно-правовые аспекты становления и развития авторского права на литературные и художественные произведения, их

восприятие в национальном законодательстве Украины и зарубежных государств.

Усиление европейской интеграционной составляющей Украины, лежащей в основе ее внешнеполитической и внешнеэкономической программы, актуализирует важность авторского права, различные аспекты которого находят все большее признание и применение не только в конкретных ситуациях общественной жизни и общественном сознании граждан Украины, но также в легализации его государством, которое проявляется в адекватном нормативно-правовом регулировании общественных отношений профильного характера. Такая деятельность находит свое практическое проявление в повышении роли авторского права и занятии им все более значимого места в системе национального законодательства.

В условиях развития рыночной экономики активное привлечение объектов авторского права и сопредельных прав к хозяйственному обращению Украины вызвало целый комплекс проблем, которые заключаются в невозможности одних лиц отстаивать свои права, нежелании других выплачивать им вознаграждение за использование прав, связанных с объектами авторского права и, конечно, стремлении третьих лиц получать огромные прибыли от приведенных разногласий интересов.

Определяется дефиниция авторского права на литературные и художественные произведения, его источники, специфика нормативного обеспечения, объектно-субъектная и содержательная составляющие в Европейском Союзе, его государствах-членах и в Украине. Показано, что в основе концептуального обоснования нормативной регламентации исследуемого авторского права в большинстве государств лежит дихотомия «проприетарный подход» – «теория исключительных прав», преимущество в которой получила теория исключительных прав, в то время как действующее законодательство Украины в сфере авторского права в основном продолжает исходить из проприетарного подхода.

Сделан вывод, что в основе архитектуры авторского права лежат группы личных (неимущественных) и имущественных правомочностей: к первой из них принадлежат – право требования признания своего авторства; право запрещения на упоминание своего имени; право на выбор псевдонима; право требования сохранения целостности произведения; право на его обнародование; ко второй – исключительные права автора на использование произведения в любой форме и любым способом с правом получения вознаграждения за такое использование.

Особое внимание обращено на гармонизационные аспекты защиты авторского права на литературные и художественные произведения в законодательстве Украины и ЕС. Показано, что осуществление процессов унификации и гармонизации в сфере авторских и смежных прав на уровне Европейского Союза с помощью директивной регламентации в сфере комунитарного права привело к созданию европейского (интеграционного)

законодательства об авторских и смежных правах (европейского авторского права). Используя директивную регуляцию в сфере охраны авторского права, институции Европейского Союза достигли больших успехов в этой важной сфере правовых отношений, которая интенсивно развивается благодаря научно-технической революции, происходящей в сфере новейших разработок по технологическому обеспечению распространения информации.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, авторское право, авторское право на литературные и художественные произведения, авторское право Европейского Союза, защита авторского права, приближение законодательства Украины к праву Европейского Союза.

SUMMARY

Strelia M.I. Copyright on literary and artistic works in European Union and Ukraine: comparatively legal research. – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in speciality 12.00.03 – civil law and civil procedure; family law; international private law. – National University «Odessa Academy of Law», Odessa, 2011.

Dissertation is devoted to comparative research of regulation of copyright on literary and artistic works in European Union and Ukraine. The historical and normative aspects of becoming and development of copyright are in process analyzed on literary and artistic works, international, European and national doctrine going near his determination and regulation.

Certainly definition of copyright on literary and artistic works, it's sources, specific of the normative providing, objective-subject and rich in content constituents in European Union, it's members states and in Ukraine. The special attention is turned on the garmonizations aspects of defence of copyright on literary and artistic works in the legislation of Ukraine and European Union.

Keywords: intellectual property, copyright, copyright on literary and artistic works, copyright in European Union, defence of copyright, approaching of legislation of Ukraine to the right for European Union.